

Managementul Clasei

Vol. 1

Copilul între profesor și familie.
Subiectivismul bun și subiectivismul rău

Editura SITECH
Craiova, 2019

1. Scurtă introducere.....	9
Cariera didactică – între teorie și practică.....	10
Studiul-câteva elemente de prezentare.....	12
2. Mărturii – profesorul văzut de pe băncile școlii.....	15
2.1. Experiențe școlare plăcute	15
2.1.1. <i>Preșcolaritate</i>	15
2.1.2. <i>Clasele primare</i>	24
2.1.3. <i>Gimnaziu</i>	43
2.1.4. <i>Liceu</i>	55
2.1.5. <i>Facultate</i>	68
2.2. Experiențe școlare neplăcute.....	69
2.2.1. <i>Preșcolaritate</i>	69
2.2.2. <i>Clasele primare</i>	79
2.2.3. <i>Gimnaziu</i>	129
2.2.4. <i>Liceu</i>	161
3. Familie, Profesori, Elevi	181
3.1 Triunghiul educațional	181
3.2. Părinții	188
3.3. Profesorii	193
3.4. Copiii.....	214
3.4.1. <i>Profiluri dificile</i>	214
3.4.2. <i>Copii cu probleme speciale</i>	235
3.4.2.1. Lateralitate	235
3.4.2.2. Tulburări de învățare.....	241
3.4.2.3. Copii cu cerințe speciale	248
3.4.2.4. Dificultăți legate de etnie	260
3.4.2.5. Dificultăți legate de domeniul religios.....	273
4. Concluzii	281

2. MĂRTURII – PROFESORUL VĂZUT DE PE BĂNCILE ȘCOLII

Iată, în sistematizarea anunțată mai sus, relatările subiecților.

2.1. EXPERIENȚE ȘCOLARE PLĂCUTE

2.1.1. Preșcolaritate

În acest domeniu de referință, au fost selectate următoarele texte:

1. *Deși s-a întâmplat de prea mult timp parcă îmi amintesc ca și cum s-ar fi petrecut ieri un an la grădinița mea preferată, nu voi uita niciodată cele câteva momente și care mi le amintesc cu mult drag. Unul care pot afirma că m-a marcat destul de mult l-a reprezentat o activitate în echipă. O adevărată „responsabilitate de familie”.*

Doamna educatoare pe care cu siguranță nu o voi uita niciodată mi-a făcut copilăria mult mai frumoasă. Acea responsabilitate în grup de care vorbeam a fost „misiunea imposibilă – ciorba”. Fiecare copil a adus câte un ingredient și o zi întreagă am pus tot sufletul noi copii pentru a face cea mai bună ciorbă.

Deși rezultatul nu a fost atât de bun (căci la sfârșit noi trebuia să mâncăm din ciorbă) îmi amintesc cu atâta drag prima mea „responsabilitate” dacă o pot numi așa. Este ciudat, nu neg că îmi amintesc cu mult drag de singurul an petrecut la grădiniță și nu de cei 4 ani de școală primară. Multe ar fi de povestit însă asta a fost pentru mine foarte important și nu cred că voi uita niciodată.

Aparent, este o amintire banală, mai mult chiar, pare că nici nu este o amintire adevărată. Ține de procedeele didactice obișnuite ca educatoarea să ceară copiilor diferite produse ușor de procurat – cel mai adesea fructe și/sau legume, ca apoi să se pregătească împreună cu preșcolarii, gustări simple. Cu toate acestea, lucrurile nu stau chiar așa, deoarece educatoarea s-a „complicat”.

Profitând de faptul că foarte probabil lucra într-o grădiniță cu program prelungit, ceea ce însemna că cei mici mâncau aici la prânz, a hotărât să pregătească o mâncare „adevărată”. Adică să obțină acceptul directoarei – ceea ce a și a reușit; apoi să îmbuneze bucătăresele, pentru că urma să intre pe teritoriul lor, să le încurce și poate să le întârzie în pregătirea mesei. În plus, trebuia să fie atentă la copii, să îi strângă pe toți împrejur, să dea fiecăruia o sarcină, astfel încât să nu apară incidente neplăcute. Și, în sfârșit, să reușească să gătească o ciorbă „adevărată”. Din nefericire, o activitate simplă, foarte utilă și plăcută copiilor, ridică mult prea multe probleme în contextul grădiniței de astăzi. Putem avansa desigur, modelul arhitecturii școlare atât din vest cât și din est, în care sunt prevăzute fie mici cuptoare cu microunde, pe coridor, într-un loc bine stabilit, fie chichinete cu mobilier și ustensile de adult, în fiecare sală de clasă, astfel încât efortul să fie minim iar succesul activității, maxim. Putem, dar nu o vom face aici, pentru că amintirea se referă la altceva de fapt.

Descifram conținutul ei prin descrierea făcută de preșcolarul, acum adult, care a filtrat experiența astfel încât să poată exprima logic, o trăire intens emoțională, în sensul ei cel mai pozitiv. Sunt câteva cuvinte explicative: responsabilitate, familie, echipă. Adică, fetița a îndeplinit cu succes sarcina care i-a fost dată ei, individual; o sarcină, nu străină, ci una care a securizat-o emoțional, fiind apropiată de activitățile cunoscute din familie, dar la care ea nu avea cu adevărat acces. (Să nu ne imaginăm totuși că ciorba a fost gătită de copii; oricum asta nu are importanță deoarece ei au rămas cu această convingere). Un al doilea tip de securizare, tot emoțională, ține de conștiința că, deși a avut de făcut un lucru în mod individual, ea nu era singură și deci nesigură pe corectitudinea procesului și a rezultatului, ci în fapt, de la început până la sfârșit, era vorba de o echipă cu activități convergente, îndrumată, echipa, în mod evident, de un adult binevoitor.

Să nu ne lăsăm înșelați nici de afirmația privind calitatea ciorbei. Asta o spune adultul de astăzi, îmbibat deja de prejudecăți privind copilăria, care se îndoiește de posibilitățile copiilor. Bună sau nu, ciorba a plăcut la toată lumea. Dovadă e faptul că a rămas bine întipărită în amintire.

Elementul esențial aici este afectivitatea. Plăcerea activității, responsabilitatea bine îndeplinită, ajutorul colectiv-al echipei, dar și faptul că acest copil **a muncit** au făcut ca „ciorba” să prevaleze asupra activității din școala primară. Ceea ce răstoarnă, a câta oară?, afirmația rigidă că, orice ar face copilul în grădiniță este joacă iar munca „adevărată” apare mult mai târziu, sub autoritatea coercitivă a adultului. Ceea ce, de altfel, apare foarte des și în activitățile preșcolare.

2. O întâmplare frumoasă, care m-a marcat în copilărie și mai târziu s-a întâmplat când eram la grădiniță la grupa mare. Deoarece știam foarte multe poezii și povești, educatoarea de la grupa mică a rugat-o pe educatoarea grupei noastre să mă lase să stau pentru o oră cu cei mici deoarece dumneaei trebuia să întocmească niște acte urgente. În acea zi o mămică și-a adus pentru prima dată copilul la grădiniță și puștiul nu se mai oprea din plâns și din

sughițat. Nimeni nu-i intra în voie, plângea într-una. Am intrat în clasă, m-am așezat pe un scaun, am luat cartea de povești de pe catedra educatoarei și. am început să mă prefac că le citesc o poveste, pe care le-o spuneam din minte.

Puștiul cel nou, care nu-și dăduse nici măcar fularul și hăinuța jos, a venit, s-a așezat jos lângă mine și s-a oprit din plâns. L-am ajutat să se dezbrace, el m-a luat de mână și nu a vrut să mai plece de lângă mine. Pentru ca el să nu mai plângă, am început să le cânt și să le spun poezii celor de la grupa mică. Am fost foarte fericită când o fetiță mi-a spus „tovalăsa educatoale”, mă simțeam mare și importantă. Copiii mă ascultau și se jucau frumos, erau liniștiți și cuminiți, iar eu eram în culmea fericirii.

Educatoarea de la grupa mică mi-a mulțumit, mi-a spus că e foarte mulțumită de mine, m-a lăudat în fața clasei mele, la educatoarea mea și mi-a spus că într-o bună zi voi fi o bună educatoare. Sper să fi avut dreptate.

Din nou așadar, despre responsabilitate. De această dată, e vorba de un alt fel de sarcină, dar din nou, vorbim despre muncă. Și vorbim din nou, de asemenea, de o amintire emoțională. Fără îndoială, povestitoarea trebuie să fi fost o fetiță mai dezghețată, cu autoritate printre colegi, deși ea nu conștientizează asta. Nici nu se raportează de altfel, la colegi, ci la adult, la educatoare. Cu alte cuvinte, este un copil cu nivel de aspirație înalt, dar nu din orgoliu, ci din vocație. Responsabilitatea primită, care ar putea fi calificată poate drept lipsă de răspundere din partea cadrului didactic, a făcut-o într-un fel, să își traseze calea. Felul în care, a „imitat-o” pe educatoare este de fapt, unul personal: tact pedagogic, blândețe, înțelegere și mult calm. Un copil care demonstrează, la fel ca atâția alți copii, că tot ce înțelege un adult prin joc, este în fapt, o activitate serioasă. Și uneori, chiar premonitorie.

Pe de altă parte însă, ceea ce pare a fi uimitor în relația fetei cu cei de la grupa mică este în fapt, un fenomen normal; copiii mai mici receptează cu mult mai bine semnalele venite de la copiii mai mari decât, aceleași semnale, venite din partea adultului. Este un fapt constatat atât empiric, din experiență, cât și de psihologi. L. S. Vâgotski, cu a sa zonă a proximei dezvoltări, ia în considerație acest lucru.¹

3. Au trecut mai bine de 30 de ani de când am pășit prima dată pragul grădiniței, întâmplările din acea perioadă s-au pierdut de-a lungul timpului, dar unele mi-au rămas întipărite în memorie. Una dintre ele m-a determinat să urăsc minciuna.

Eram în grupa mare iar d-na (pe atunci tovarășa) educatoare ne-a dat de realizat un desen pentru ziua următoare. Am mers acasă dar nu am făcut desenul; am considerat că este mult mai bine să mă joc și mi-am zis că poate nu o să ne verifice. A

¹ Zona proximei dezvoltări se definește ca fiind diferența între nivelul actual al dezvoltării (copilului), determinat de capacitatea de a rezolva o problemă în mod independent și nivelul dezvoltării potențiale, determinat prin rezolvarea de probleme sub călăuzirea din partea unui adult sau în colaborare cu colegi mai capabili. (L.S. Vâgotski, *Mind in Society*, Harvard University Press, 1978, pp.86;90)

două zi când am mers la grădiniță d-na ne-a cerut desenele. De teamă sa nu fiu certată ca nu mi-am făcut tema, am mințit. Am spus că l-am uitat acasă. Probabil ca d-na educatoare și-a dat seama ca am mințit și m-a trimis acasă să îl aduc. Am continuat cu minciuna. Am ieșit din clasă, am zăbovit ceva vreme în curtea grădiniței și m-am întors spunând că părinții mei nu sunt acasă și nu am cheia să pot intra în casă să îl iau. D-na a zămbit și astăzi îmi amintesc acel zămbet) și mi-a spus : Nu-i nimic, la sfârșitul programului vom merge împreună să îl luăm ; poate atunci vor fi părinții acasă.”

Cu ochii plini de lacrimi și cu inima mică, mică, am recunoscut în sfârșit că am mințit. Cu voce blândă d-na mi-a spus că nu este frumos să minți, că dacă faci asta, oamenii nu vor mai avea încredere în tine și mi-a mai spus că minciuna are picioare scurte. Nu am înțeles eu prea bine atunci ce înseamnă asta, dar mi-am dat seama că am greșit. Am promis în fața colegilor și mie însămi că nu voi mai minți niciodată. Iar acum la cei 37 de ani pe care îi am, pot spune că minciuna este lucrul pe care îl detest cel mai mult.

Copiii mint? Fără îndoială, ei mint foarte des dar niciodată nu spun minciuni. Deși se folosește același cuvânt, semnificația minciunii la copil este departe de a fi aceeași ca la adult. Criteriile neadevărului sunt altele și nu au nici o legătură cu o înșelătorie „adevărată”.² Avem însă de-a face din nou cu o amintire emoțională. Nimic rău nu s-a petrecut, ba dimpotrivă, toate lucrurile au ieșit bine. Și totuși, această non-întâmplare a avut un ecou absolut extraordinar asupra copilului, în toată viața sa viitoare de adult. Singura explicație a acestui impact pare a fi vocea blândă a educatoarei. Vorbim de intuiție, de tact pedagogic și de o înțelegere nesfârșită a copilăriei. Ca și în cazurile precedente, amintirile nu au un conținut extraordinar, nu aduc noutate, originalitate și nu fac să tresară nici o inimă în afara celei de copil preșcolar. Și cu toate acestea, efectul pozitiv obținut este mult dincolo de orice obiectiv pe care și l-ar propune de îndeplinit vreo programă școlară, mult dincolo de metodele, procedeele, activitățile mai mult sau mai puțin formale pe care viitoarea educatoare este obligată să le învețe.

4. Una din faptele mele rele s-a întâmplat când eram la grădiniță. Era ziua de 1 martie iar toată lumea oferea mărțișoare, unui băiat de la mine din grupă îi plăcea de o fată și voia să-i ofere cel mai frumos și cel mai mare mărțișor pe care îl avea.

Băiatului îi era rușine și m-a rugat pe mine să îi dau mărțișorul însă mie mi-a plăcut atât de mult încât nu mai voiam să îl ofer persoanei căreia îi era destinat, ci voiam să îl păstrez pentru mine.

Doamna educatoare care văzuse totul m-a rugat să îi înapoiez mărțișorul, până la urmă am cedat și l-am înapoiat.

² Pentru acest subiect, vezi Jean Piaget, *Judecata morală la copil*, Chișinău, Editura Cartier, 2012

Putem considera că avem aici prima dilemă morală de a cărei rezolvare poate depinde judecata morală a viitorului adult. Poate fi considerată o întâmplare cu haz, în care sunt amestecate o primă „iubire” tratată de obicei cu umor de către adulți, timiditate, un cadou, dar și o domnișoară căreia îi plac „bijuteriile” și pe care, la acea foarte fragedă vârstă, în conformitate cu impulsurile normale acelei perioade, este tentată să și le însușească. Foarte probabil, dacă educatoarea nu ar fi urmărit cu atenție tot ce se întâmplă cu copiii din grupă, lucrurile așa ar fi rămas – fetița și-ar fi păstrat măștișorul râvnit și s-ar fi bucurat de el fără nici o problemă. Intervenția educatoarei însă, a făcut ca această amintire să își piardă hazul și să fie considerată de narator ca fiind o faptă rea. Pe de altă parte, să nu uităm că, povestitoarea a considerat această întâmplare ca fiind una în care cadrul didactic a jucat un rol pozitiv. Este, dacă ne gândim bine, una dintre multele întâmplări în care adultul, cu blândețe și înțelegere pentru vârsta copilăriei, îl ajută pe preșcolar să înțeleagă diferența dintre bine și rău.

5. Îmi amintesc cu drag de anii copilăriei, de anii petrecuți la grădiniță, unde am mers de la 3 ani și unde m-am simțit ca acasă: acolo mâncam, dormeam, mă jucam și eram iubită de educatoarele cele mai frumoase și mai bune din lume, pentru că eu așa le vedeam, desigur, după mama mea. Îmi amintesc cu multă emoție în suflet de cea care mi-a fost direct educatoare și care avea același nume ca al meu: Anca, care mă strângea tot timpul la pieptul ei și care mă alina „Ancuța”.

Ceea ce m-a legat și mai mult de sufletul ei s-a întâmplat în momentul în care am pus o gumă de mestecat în părul unei colege, eu considerând asta o glumă. Doamna educatoare a știut cum să-i explice mamei colegei, care venise hotărâtă să-mi facă și mie același lucru, pentru că pe fata ei deja o tunsese. Doamna educatoare și-a cerut scuze în numele meu, al mamei și i-a explicat foarte frumos, dar cu capul plecat, rușinată de fapta mea, deoarece mama înfuriată i-a reproșat că nu ne-a supravegheat îndeajuns.

Fetița nu a fost supărată pe mine prea mult timp pentru că doamna educatoare a reușit să ne împace. În schimb, mama ei, a continuat să se uite foarte urât la mine.

Am iubit-o foarte mult pe doamna educatoare datorită faptului că a știut cum să rezolve acea situație, fără ceartă între părinți, dar cu asumarea acelei fapte.

6. O întâmplare care m-a marcat în copilărie, s-a întâmplat când eram la grădiniță, grupa mică. Era o zi frumoasă de primăvară, ieșisem în curtea grădiniței și doamna educatoare ne citea o poezie. Eu țineam în mână un corn cu ciocolată pe care mi-l cumpăra mama în fiecare zi, în drum spre grădiniță. O colegă de grupă, ceva mai dezvoltată, încerca de fiecare dată să-mi mănânce cornul. În acea zi se așezase exact lângă mine, iar în timp ce doamna educatoare citea poezia, ea mi l-a smuls din mână. Eu, foarte supărată și sătulă că de fiecare dată se întâmpla la fel, nu m-am mai putut stăpâni și i-am dat o palmă.

În acel moment ochii tuturor copiilor s-au îndreptat spre noi, iar doamna educatoare ne-a privit insistent timp de câteva secunde și apoi a continuat citirea poeziei. La sfârșitul orei, colega mea era foarte furioasă pe mine, eu mă simțeam foarte prost și în minte aveam doar o rușine imensă față de doamna educatoare. Dânsa ne-a chemat și am mers împreună în clasă, ceilalți copii rămânând afară, cu o altă doamnă. Atunci eu am început să plâng și doamna ne-a vorbit atât de frumos despre greșelile noastre, încât ne-am cerut scuze una față de cealaltă și mai mult, eu și colega mea am ajuns până la urmă, foarte bune prietene și colege de grădiniță. Am apreciat-o foarte mult pe doamna educatoare pentru că nu ne-a făcut observație în fața tuturor colegilor. Până și astăzi, îmi amintesc cu drag de ea.

Cele două povestiri de mai sus sunt oarecum tipice pentru micile conflicte care pot apărea între copii – primul legat de glumele proaste, mai ales din punctul de vedere al adultului, cel de-al doilea conflict fiind oarecum asemănător cu povestea mărișorului, numai că de data aceasta, victima este chiar povestitoarea.

În ambele cazuri, sfârșitul fericit s-a datorat în întregime educatoarei, calmului său și mai ales, comportamentului său echidistant. În mod firesc, un adult ar fi considerat vinovate pe cele două fete, cea care a lipit guma în părul colegei și cea care sistematic fura mâncarea povestitoarei. În mod justificat așadar, vinovatele ar fi fost certate și pedepsite. Dar nu s-a întâmplat așa, totuși.

Prima grijă a educatoarei a fost să aibă o discuție cu părțile implicate în conflict și să le facă să înțeleagă situația; fără acuze, fără pedepse, cu grijă și foarte probabil, cu dragoste.

Metoda, este adevărat, nu a funcționat și în cazul mamei din povestirea nr. 5 dar acesta nu este un lucru de mirare. Toată lumea știe că adulții sunt mult mai greu de educat decât copiii.

Un aspect care nu ține de acțiunea în sine a povestirii nr. 6 trebuie neapărat remarcat, ca fiind extrem de edificator pentru comportamentul didactic de zi cu zi al educatoarei. Să recitim începutul: „O întâmplare care m-a marcat în copilărie, s-a întâmplat când eram la grădiniță, grupa mică. Era o zi frumoasă de primăvară, ieșisem în curtea grădiniței și doamna educatoare ne citea o poezie. Eu țineam în mână un corn cu ciocolată pe care mi-l cumpăra mama în fiecare zi, în drum spre grădiniță.”

Ne putem imagina situația? O zi frumoasă și caldă, mititeii de la grupa mică strânși în jurul educatoarei, deși ar fi putut să se foiască și să alerge împrejur, liberi cumva să facă diferite activități – fetița mânca cornul cumpărat de mamă, fără să fie obligată să aștepte pauza oficială pentru „gustarea de la ora 10”, la măsuță, cu șervețel. Orice directoare ar fi ridicat (cel puțin) din sprâncene, dacă nu mai mult. Iar pe deasupra, educatoarea citea copilașilor o poezie pe care o ascultau toți cu atenție, evident, mai puțin împlicinată pofticioasă. O atmosferă de totală securitate emoțională, impregnată cu fiori poetici și care s-a terminat cu succes, într-o lecție de morală și conduită de

cooperare. Repetăm-la grupa mică. Iar această amintire a rămas, amănunțit, în memoria unei studente care o povestește cu emoție.

7. Tovarășa” educatoare a fost (și când spun a fost, simt o durere apăsătoare deoarece nu mai este printre noi, că Dumnezeu ia la el la vârste fragede oamenii buni), o adevărată „DOAMNĂ EDUCATOARE” pentru noi, copiii ei, pentru că așa vorbea despre noi.

Îmbrăcata într-un halat gri, era atât de frumos machiată și aranjată în permanență, că toate fetițele din grupă ne doream să devenim educatoare când vom fi mari.

Îndrumați de ea, deși era cadru didactic la o grupă combinată din mediul rural, am obținut un premiu special al juriului la concursul de dansuri populare, un concurs național al cărui premii au constat și în recompensarea participanților cu tabere la Năvodari, la mare.

Până la vârsta aceea de 4-6 ani nici unul dintre noi nu mai simțise briza mării și ne doream tare mult să mergem s-o vedem. Ne-am confruntat cu opoziția părinților, care motivau că nu ne lasă să mergem în primul rând datorita lipsurilor materiale (trebuiau să suporte costul transportului), cât și datorită vârstei.

Zilnic mergea doamna educatoare din casă în casă pentru a-i convinge. Totul s-a derulat zilnic timp de două săptămâni și ne mai trebuia să învingem într-o singură bătălie pentru a câștiga războiul.

Singura care rămăsese de neclintit era mama lui Marian, cel mai bun dansator din trupă, căruia cred acum că i se datora și premiul obținut.

Toți părinții aveau situații financiare modeste, dar o problemă și mai mare o avea Marian, care era crescut alături de încă trei frați doar de mamă, acesteia neplăcându-i munca, ci mai mult „paharul”. Mama lui era însă de neclintit deși era rugată de doamna educatoare aproape zilnic; motivase la început problema financiară, pe care doamna se oferise să o rezolve, plătind ea biletul de tren. Mai apoi a pus o condiție – dacă vor merge și frații mai mari. îl va lăsa în tabără.

Zilele treceau greu, dar până la urmă a sosit și ziua mult așteptată, când ne-am întâlnit toți la gară; toți, cu excepția lui Marian și a doamnei educatoare. Într-un târziu au apărut și aceștia, împreună, semn că doamna educatoare câștigase „războiul”. Mai târziu am aflat ca doamna făcuse „abuz” de niște informații, mai puțin cunoscute de ceilalți dar nu chiar secrete, despre mama lui Marian și reușise să o convingă. Timpul a trecut foarte repede, ne-am întors bronzăți și fericiți. Îmi amintesc cu drag și acum de prima mea tabără.

Pentru Marian a fost prima și ultima ieșire la mare sau oriunde, deoarece după doi ani a suferit un accident de tren și a rămas ținut într-un scaun cu roțile.

Sunt sigură că își amintește cu drag și-i poartă o amintire vie celei care, pentru o săptămână l-a făcut fericit și că acum, după 35 de ani, încă simte briza mării.

Aceasta nu este o experiență personală ci o amintire „indirectă”, am putea spune chiar, obiectivă. Ea se consumă între două personaje cunoscute de povestitoare, dar acțiunea nu o privește direct. Este o amintire din copilăria timpurie, descifrată evident, prin intermediul relatărilor și comentariilor adulților, dar imprimată de bucuria și emoția acelei prime, pentru mulți, unice săptămâni la mare. Într-o comunitate mică, poveștile se perpetuează, sunt explicate, se îmbogățesc cu informații, iar dacă personajele sunt reale și prezente, amintirea, chiar „obiectivă”, devine personală. Totuși, studenta a ales această amintire, tocmai pentru impactul ei emoțional, de bucurie și durere în același timp, în care educatoarea este punctul de sprijin, modelul în grijă, perseverență dar și simț al justiției – căci Marian cel sărman, viitorul invalid, fusese dansatorul care adusese premiul.

La aceasta, în subsol, se poate adăuga judecata comună: „Ce te mai încarci cu atâția copii mici? La mare? Dacă se întâmplă ceva, cine răspunde?” de întâmplat, s-a întâmplat într-adevăr ceva – s-a construit o amintire reper pentru viitoarea educatoare. Pentru a nu mai aminti, unicul moment de fericire al micului Marian.

Dacă am face o clasificare, am vedea că povestirile se grupează în funcție de următoarele teme:

- acordarea de responsabilități (povestirile nr. 1 și 2)
- educație morală (povestirea nr. 3)
- rezolvarea unui conflict (povestirile nr. 4, 5 și 6)
- relația afectivă cu copilul – grija individualizată (povestirea nr. 7)

Dacă textele sunt citite cu atenție, se vede că ele prezintă toate, soluții pentru probleme concrete. Primele două povestiri arată importanța pentru copil a faptului că este *văzut* de adult ca persoană separată și nu ca un individ nediferențiat de ceilalți. Într-una dintre întâmplări (nr. 2) acest lucru este evident, dar nu există neclaritate nici în cealaltă (nr.1): copiii au avut *toți*, sarcina să aducă la grădiniță anumite produse, dar *fiecare*, un produs diferit de al celorlalți.

În acest fel apare un echilibru între o situație securizantă (toți copiii au același lucru de făcut) și una de individualizare (produse diferite). Această a doua situație, în care copilul este văzut în mod independent de ceilalți, are de asemenea, o rezolvare securizantă și încărcată emoțional: din toate produsele, aduse de *fiecare*, se prepară felul de mâncare pe care *toți* copiii îl mănâncă.

A treia povestire abordează o temă sensibilă – cea a minciunii pentru evitarea pedepsei. Foarte adesea, copiii mici spun minciuni (care nu sunt, în nici un caz, percepute ca atare de ei) din motive foarte diferite. Copiilor li se face proces de intenție și adesea ei sunt pedepsiți în mod rigid, s-ar putea spune chiar, uneori în spirit fanatic.

Întâmplarea narată aici este de tipul „așa da”, în care educatoarea, cu blândețe și fără reproșuri, aduce copilul în situația de a recunoaște că a ascuns adevărul. Este impresionant că, un lucru atât de mărunț, ar spune un adult, este rememorat cu atâta claritate, după foarte mulți ani.

Este însă o dovadă a memoriei afective care funcționează puternic la copil, care a sedimentat o întâmplare „minoră”, oferind însă atunci, ca și în momentul rememorării, un criteriu legat de valoarea morală a unei acțiuni.

Următoarele trei amintiri (nr. 4, 5 și 6) prezintă câteva dintre conflictele mărunte, dar foarte des întâlnite la copiii mici. Sigur, mărunte pentru adulți, dar pentru preșcolari, ele pot constitui adevărate drame, așa cum este de pildă, „cornul de ciocolată”. Aparent, vorbim de conflicte între copii dar în fapt, avem de-a face cu conflicte de „creștere”, manifestate în primul rând în interiorul fiecărui preșcolar. Este vârsta la care se face trecerea de la trecerea imediată a satisfacerii impulsurilor (a păstra un lucru care place, chiar dacă aparține altcuiva, a smulge mâncarea din mâna cuiva pentru că îți place, a nu te abține să faci o prostioară, cum ar fi să lipești guma de mestecat pe un alt suport, mai degrabă decât s-o lipești sub măsuță ori, și mai corect (!), să o arunci la coș. Desigur că la această vârstă copilul cunoaște regulile – ce trebuie și ce nu trebuie să facă, iar la nivel declarativ, orice adult, părinte ori cadru didactic, ar fi satisfăcut de răspunsurile preșcolarului. Cu toate acestea, „regulile” care pentru copil țin de progresul formării judecății morale, abia încep să fie aplicate (și mult mai târziu, să fie interiorizate).

În toate cele trei cazuri trebuie remarcat, la fiecare dintre educatoare, comportamentul calm. Firesc este să afli vinovatul, să îl cerți, eventual să îl pedepsești; să vorbești cu părinții și așa mai departe; valul justiției se rostogolește astfel încât, vinovatul devine în fapt și el, a doua victimă. Nici vorbă să mai simtă „muștrări de conștiință” privind fapta rea comisă. Marea majoritate a adulților, părinți sau cadre didactice, au tendința să procedeze în acest fel. Nu și educatoarele în cauză. Niciuna dintre ele nu se grăbește să identifice și să pedepsească vinovatul ci, mai degrabă, să stingă conflictul într-un mod satisfăcător pentru ambele părți. Niciuna dintre ele ne se grăbește, de asemenea, să implice părinții în aceste mici conflicte zilnice din grădiniță. Și au dreptate – dovada, reacția pe termen lung a mamei din povestirea nr. 5. Evident, acest lucru nu înseamnă ignorarea părinților, așa cum ar părea la o privire superficială, ci, în acest caz, înseamnă doar cunoașterea psihologiei copilului mic și consecutiv, o acțiune educațională adecvată.

Ultima amintire are structura unei narațiuni construite în timp, cu informații obținute în timp, din diverse surse. Amintirea unui preșcolar de cinci-șase ani este mai degrabă faptică (dar încărcată emoțional) raportată în principal la propria persoană. Și celelalte rememorări sunt îmbogățite cu idei explicative venite mai târziu, dar aici avem cu adevărat o povestire cu mai multe personaje, dintre care două principale; niciunul dintre aceste două personaje nu este subiectul care povestește. Ceea ce conferă însă credibilitatea absolută, este încărcătura emoțională, de-a dreptul dramatică a amintirii. În mod evident, în acea comunitate restrânsă, cu probabil, puține evenimente, figura educatoarei a avut un impact major. Părinții tuturor copiilor implicați au fost de-a dreptul forțați să participe la succesul copiilor lor, să îl sprijine și să se bucure de el. De bună seamă, mama lui Marian, a devenit un al doilea centru de interes, un centru negativ de data aceasta. Ne putem imagina amploarea evenimentului – preșcolarii, câștigători ai unui concurs, la mare pentru

prima dată în viață, un loc unde părinții lor nu au fost niciodată. Cu toate acestea, centrul amintirii nu este evenimentul în sine, cât figura educatoarei care s-a străduit să convingă familiile fiecărui copil în parte și care nu a renunțat la niciunul dintre ei. Faptul că micul Marian, cel mai bun dansator, a devenit invalid pe viață la puțin timp după aceea, a amplificat meritul educatoarei și a creat în fapt, un model care, la peste 30 de ani de la cele întâmplate, funcționează pe deplin, și în prezent.

2.1.2. Clasele primare

Textele selectate dintre amintirile din perioada școlarității primare se grupează după următoarele tematici:

- conduită didactică generală (povestirile nr. 1 și 2)
- securitatea emoțională (povestirile nr. 3,4,5,6,7,8)
- conduită relaxată, utilizarea umorului (povestirile 9 și 10)
- încurajare și stimulare (povestirile nr. 11,12, 13, 14, 15)
- conduită corectă de rezolvare a conflictelor (povestirile nr. 16 și 17)
- empatie, grijă și înțelegere (povestirile nr. 18, 19, 20, 21)

Iată textele:

1. *O experiență pozitivă din viața mea ca elev a fost în clasele primare.*

Îmi amintesc și acum cum doamna învățătoare I.... m-a făcut să îndrăgesc școala și învățătura prin bunătatea și răbdarea dânsi. Datorită acestei doamne învățătoare eu mi-am dorit să fiu studentă la Facultatea de Științe ale Educației.

În prima zi de școală eram speriată ca și toți ceilalți, mai ales că un băiețel plângea în hohote după mama lui. Acest lucru m-a făcut parcă să mă închid într-o carapace și să nu mai ies de acolo. După prima zi de școală am început să o cunoaștem mai bine pe "doamna" cum îi ziceam noi copiii și bineînțeles, dânsa a început să ne cunoască pe noi. Întotdeauna era corectă și serioasă în ceea ce făcea, însă blândețea cu care se purta cu noi, glasul cu care ne vorbea erau de admirat .

Chiar dacă nu înțelegeam ce zice în unele momente, nu ne lăsa așa, repeta până când vedea că au înțeles toți, dar fără să țipe sau să ne lovească. Pe parcursul timpului prinsesem încredere în mine și răspundeam mai des, îmi făcea plăcere să văd că știu și că pot. Aveam și anumite responsabilități date de doamna: să mă asigur că este ordine în clasă, să îi corectez pe ceilalți colegi când fac greșeli gramaticale, etc.

Țin minte și acum cum aveam probleme la scrierea buclilor și codițelor. În ciuda faptului că exersam acasă, unde părinții nu aveau pregătirea necesară de a-mi explica, tot nu reușeam să le scriu corect. De fiecare dată când aveam probleme la scris, doamna venea și îmi lua mânuța și pixul și îmi trasa liniuțe pe